

תכנית לומד עצמאי באזרחות – מסלול תמ"ר

(מעודכן לשנה"ל תשע"ט)

רציונל- מטרת על

מתוך הכרה בחיוניותה של מעורבות התלמיד בתהליכי הלמידה להבנה מעמיקה, מעורבות רגשית וערכית, וטיפוח יכולות לימוד עצמאיות; מבקשת תכנית הלומד העצמאי להעצים את הכשרת התלמיד כלומד עצמאי באמצעות הוראה המכוונת ללמידה פעילה של התלמיד. הנעתם, תמיכתם והטמעתם של דגשים אלו תיעשה באמצעות תכנית לימודים בית ספרית המותאמת ליעדים פדגוגיים אלו, מטלות הערכה ובכללן, בחינה בית ספרית באישור המפמ"ר, שיתנו דגש על המיומנויות הרלוונטיות, ופיתוח וליווי מקצועי מותאם הכולל השתלמות ייעודית, ומפגשים מלווים לכל אורך התכנית.

עיקרי התכנית

תכנית הלומד העצמאי באזרחות מעמידה במרכזה את טיפוח והעמקת יכולות הלמידה העצמאיות של התלמיד בתחום האזרחות. אופייה הייחודי של תכנית זו בא לידי ביטוי בשינוי בלמידה, בהוראה ובאופן ההערכה.

למידה - למידה מעורבת ורלוונטית הכוללת דגש על מגוון מיומנויות יסוד אזרחיות, בכלל אלו: חקר עצמאי, עיון נרחב ומעמיק במקורות אזרחיים ראשוניים (חוקים, פסקי דין, הוראות ממשל ועוד), ניתוח אזרחי מורכב של סוגיות אקטואליות, ניתוח ביקורתי של מקורות תקשורתיים וגיבוש והבעת עמדה, בכתב ובעל פה.

הוראה - הוראת הנושאים האזרחיים כ'תובנות אזרחיות' בשונה מההוראה הנושאת המוכרת ('הוראת מושגים'). הוראה זו מאופיינת בלמידה מתוך הקשר (שאלות על, סוגיות, דילמות וכו') ובלמידת גילוי ('למידה אינדוקטיבית'), המאפשרות והמזמנות למידת התכנים וקניית המיומנויות הייחודיות באמצעות לימוד עצמאי של מקורות, עבודת צוות, דיונים והוראת עמיתים.

הערכה - דרכי ההערכה בתכנית מבקשות לעצב את ההוראה והלמידה האחרת שהוצגו לעיל, ולשם כך כוללות מטלות ההערכה הבית ספריות הייעודיות, ובחינת המפמ"ר, מלבד התוכן האזרחי, גם מימוש של המיומנויות הייחודיות של התכנית. החל משנה"ל תשע"ח, יכולים בתי הספר לבחור לכתוב בעצמם את בחינת המפמ"ר כבחינה בית ספרית באישור מפמ"ר. תהליך הכתיבה כולל הגשת טיוטות, ותיקון עד לאישור המדריך המלווה, ומזמן פיתוח מקצועי משמעותי למורים שיבחרו בכך.

מיומנויות וערכים ייחודיים לתכנית

תכנית הלומד העצמאי נותנת דגש על טיפוח והעמקה של יכולות אורייניות כלליות להן נדרש הלומד העצמאי, תוך התמקדות בהקשרן האזרחי. בכלל אלו, ניתוח מעמיק וביקורתי של מקורות חקיקתיים, משפטיים ומקורות תקשורתיים, ניתוח מורכב של מציאות אקטואלית על היבטיה האזרחיים, ופיתוח היכולת של התלמידים לגיבוש והבעת עמדה אישית אותנטית, מושכלת ומנומקת. בצד אלו, יינתן דגש על ערכים ומיומנויות למידה כלליות כגון עבודת צוות, הוראת עמיתים, למידת עמיתים, פרזנטציה, ועוד.

מבנה התכנית

התכנית הינה דו שנתי, והיא כוללת שני מרכיבים – מרכיב בעל יסודות משותפים ומרכיב משתנה. המרכיב המשותף, נלמד בשנה הראשונה, ומוערך בבחינת מפמ"ר חיצונית או בבחינה בית ספרית באישור המפמ"ר, וכן במשימות למידה עצמאית שוטפות במהלך השנה. בכל אלו, ניתן דגש בצד הידע גם על מיומנויות 'לומד עצמאי' באזרחות (ראו סעיף קודם). דגשי הבחינה בתחום המיומנות והידע יעצבו את ההוראה בכיתות בשנה הראשונה, והתלמיד יתבקש לממש יכולות אלו בכיתה כמו גם בבחינה הייעודית שתבחן תהליך למידה זה.

המרכיב הנוסף בתכנית, הנלמד בשנה השנייה, הינו מרכיב ייחודי-בית ספרי. מורי בית הספר, בליווי ואישור המדריך, בוחרים הן את הנושאים והן את המיומנויות של התלמיד 'כלומד עצמאי' בהם יבקשו להרחיב עוד ולהעמיק. הבחירה תאפשר התחשבות וביטוי לרצונו והעדפותיו המקצועיות של המורה, לאופי התלמידים, ולדגשיו הייחודיים של בית הספר.

דרכי ההערכה

הערכת התלמיד במסגרת התכנית כוללת מרכיבי הערכה פנימיים וחיצוניים בכל אחד משלביה.

שנה א'

- התלמיד יוערכו על ידי מורי בית הספר ביחס לתהליך הלמידה, והעמידה במטלות הבית ספריות בהיקף של 20%.
- בסוף השנה ייגשו התלמידים לבחינת מפמ"ר (בחינה בית ספרית באישור המפמ"ר* או בחינת מפמ"ר חיצונית) בהיקף של 30%.
- * תהליך כתיבת ואישור בחינה בית ספרית כולל הגשת טיוטת בחינה ומחווה על ידי בית הספר, משוב של המדריך המלווה וביצוע תיקונים ככל הנדרש עד לאישורו הסופי. בדיקת הבחינה תיעשה על ידי מורי בית הספר, לפי מחווה שאושר על ידי המדריך המלווה.

שנה ב'

- בשנה ב' יוערך התלמיד באמצעות מטלות הערכה ייחודיות לכל בית ספר שאושרו מראש על ידי המדריך המלווה.
- ההערכה של מטלות אלו כוללת מרכיב הערכה פנימית בהיקף של 30% ומרכיב הערכה חיצונית בהיקף של 20%.
- יש להדגיש כי מלבד אישור מקדים של מטלות ההערכה, מתקיימת בקרה גם על תהליך ההערכה הבית ספרי, בקרה זו מתבצעת על ידי המדריך המלווה.

תנאי הצטרפות

- בתי הספר המבקשים להצטרף לתכנית הלומד העצמאי יידרשו לעמוד בתנאים הבאים :
- עמידה בתנאי ההצטרפות לתכניות תמ"ר.
 - אישור מטעם הפיקוח על האזרחות.
 - בתי הספר יתחייבו לקבל ליווי שוטף מטעם הפיקוח על הוראת האזרחות לשם הטמעת התכנית.
 - המורים שיבחרו להצטרף לתכנית יחוייבו להשתלם בהשתלמות ייעודית לתכנית זו.

מדריך התכנית:

אריק פרידמן, מדריך תכנית 'לומד עצמאי' בתמ"ר, ומדריך חלוצי הערכה באזרחות.

טל': 0524588499. מייל: friedman.arik@gmail.com